

Egy egyetemi fordítói laboratórium létrejövetele, eredményei és tervei

DOMOKOS Johanna

Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest – Bielefeldi Egyetem
johanna.domokos@uni-bielefeld.de

Az indulás

Az alábbiakban egy szerény anyagi keretek között működő, igen termékeny egyetemi fordítói laboratóriumot mutatunk be, mely az *Übersetzungslabor Gruppe B^{ie}* (Gruppe B^{ie} Fordítói Műhely) nevet viseli.¹ Létrejöttének legjelentősebb ösztönzői a 2014-es (vendég: Finnország) és 2019-es (vendég: Norvégia a számikkal együtt) Frankfurteri Könyvvásár volt.

2012-ben a FILI (Finnish Literature Exchange) szemináriumot szervezett Helsinkiben a világ mindenféle tájáról meghívott finnre fordítóknak. E fordítói szeminárium célja az volt, hogy még több munkát indukáljon a 2014-es Frankfurteri Könyvvásárra, melynek díszvendége Finnország volt. Az előkészület természetesen nemcsak a fordítók mobilizálásában merült ki, hanem kiterjedt a könyvpiar minden szegmensére. Meg is hozta eredményét: Finnország megdöntötte a figyelmi rekordot. A 2014-es Frankfurteri Könyvvásár kapcsán csak Németországban több mint 7500 hírrészlet jelent meg Finnországról és finn szerzőkről. A korábbi rekord 5400 egységgel Argentínáé volt.² Arra az évre a százat jóval meghaladó új kiadványok közül³ ötöt a Bielefeldi

¹ Honlapja: <https://www.uni-bielefeld.de/einrichtungen/fsz/projects/gruppe-bie/>, erre Gruppe Bie-ként hivatkozunk a szövegben.

² Pasi Loman <https://publishingperspectives.com/2014/10/finland-cool-huge-success-frankfurt/>

³ ”Usually we have 30 to 40 translations from Finnish or Finland-Swedish to German per year. 130 new publications from Finland in German exceeds all our expectations, and we have hereby taken a further step to achieve our principle aim of making Finnish literature more well-known in the world book markets” – jegyezte meg Iris Schwanck, a FILI akkori elnöke; <http://finlandcool.fi/finland-cool-exceeds-all-expectations/>

Gruppe Bie Műfordítói és Könyvkiadó Laboratóriuma jegyezhetett, míg további két kötetterv kéziratban maradt. És ha ezt a több mint 1500 oldalas teljesítményt a fordított szerzőkre lebontjuk, akkor azt látjuk, hogy kiadványainkban 36 szerzőtől fordítottunk finnen kívül egy tucatnyi nyelvről németre.

A Gruppe Bie azért jött létre a 2013-as tanév őszi félévének kezdetén, hogy a Frankfurti Könyvvásáron Finnország olyan kisebbségi irodalmi is megszólalhassanak, mint az őshonos számiké, a négy évszázada ott élő romáké, vagy a másfél évszázada odaköltözött tatároké. Az ország történeti multikulturalitása mellett ugyanakkor olyan szerzőket is fel akartunk mutatni, akik a közelmúltban telepedtek le az országban, és legkülönbözőbb nyelveken produkáltak irodalmat, legyen ez szuahéli, arab, mari, francia, orosz, magyar, angol vagy német. Emiatt döntöttem úgy, hogy minél több kollégát mozgósítok, hogy fogjunk össze, alkossunk közösen. Christine Schlosser műfordító mellett, aki a szövegeinket irodalmilag lektorálta, fontos szerepet kapott a Bielefeldi Egyetem óraadó finn lektornője, Sanna Grund, valamint a Bielefeldi Egyetemen akkor doktoráló Lutz Graner kiadó (Eichenspinner Verlag). De bekapcsolódtak freiburgi, kölni és hamburgi diákok is, akiket Michael Riessler számi nyelvész, Marja Järventausta finn nyelvész és Paula Jääsalmi-Krüger finn lektor kollégák segítségével értünk el. Így a bevont diákok száma majdnem száz körül mozgott (csupán részemről 62 diák, közöttük Tatjana Krzemien).

Az első projektek megvalósítása

Aki készített maga fordítást, vagy dolgozott csoportosan műfordításon, tudhatja, hogy mit jelent egy vagy két szemeszter munkájával egy-egy könyvet kiadásra előkészíteni. Nem is beszélve a rengeteg levelezésről, amit az antológiák jogaiért folytatnunk kellett, vagy addig amíg megbizonyosodtunk, hogy melyik könyvet ki is adja ki. Végül a számi költőóriás, Nils-Aslak Valkeapää (1943–2001) lefordított pamfletjének (*Grüße aus Lappland*, finn eredeti 1972, második bővített kiadása angolul 1983-ból) a kiadója a Freiburgi Skandináv Tanszék Samica sorozata lett, Veli-Pekka Lehtola a *Die Sámi. Traditionen im Wandel* c. tudományos népszerűsítő művének megjelentetésére a finn Puntsi kiadó jelentkezett. Sabira Ståhlberg iskolai csúfolódásról, kiközösítésről, bántalmazásról szóló *Die Wolkenwanderer* című ifjúsági regényének a kiadója a Várna – Helsinki székhelyű Lecti Kiadó lett, majd az év első legjobb független kiadói kiadványai közé beválasztott Rauni Magga Lukkari (sz. 1947) és Inger Mari-Aikio (sz. 1961) számi kortárs költőnők kettős kötetének (*Erbmütter-Welttöchter*) kiadását a chemnitzi Eichenspinner

Verlag vállalta. Az *Invasion Paradies. Lesebuch über die Möglichkeiten, Finne zu sein* című vaskos antológiának a gazdája pedig a budapesti Pluralica kiadó lett. Mai napig kéziratban maradt a Christine Schlosser által előkészített további műfordításkötet, mely Nils-Aslak Valkeapää Északi Irodalmi Díjjal kitüntetett, 1991-es északi számi verseskötetének német átültetése (eredeti *Beaivi, Áhčážan*, ford. *Sonne, mein Vater*), valamint a finn Jari Ehrnrooth filozófus és maratonfutó *Juoksu* című művének magyar fordítása. – Ez is mutatja, milyen hatást gyakorol egy nagy horderejű esemény a könyvek, fordítások kiadására.

A Gruppe Bie célja kezdetektől fogva az irodalmi közélet perifériáján levő gyöngyszemek beemelése, azaz a nemzeti normatív irodalmi horizont tágítása. Mivel a laboratórium megalapításakor már több mint két évtizedes kutatói, oktatói, műfordítói és szerkesztői múlttal rendelkezem, számos olyan tervnek lehetett gyors kivitelezést biztosítani, amely már sok éve érlelődött. Végül is, ez az igazán nagyon sikeres csapatmunka jónéhány nagyon tevékeny kolléga (mint a műfordító Christine Schlosser, a kiadó Michael Riessler) és diák (mint Tatjana Krzemien, Florian Plkowski, Jana Polenz, Katrin Merz) munkájának, valamint a FILI erkölcsi és anyagi támogatásának volt köszönhető. E folyamat alatt a diákok megtapasztalhatták a projektmunka minden előnyét és hátrányát, valamint munkájuk gyümölcsét is megkaphatták könyv formájában. Egyébként minden egyes könyv elő- vagy utószavában az összes résztvevő diák neve szerepel, az aktívabbak elismerésben részesülnek.

Az elmúlt nyolc év alatt fordítottunk lírát, prózát, drámai szövegeket, szakkönyvet, tudományos esszét. 2014-ben az angol és a finn mellé – ezeket a szemináriumainkon fordítottuk – megtaláltuk a további nyelvek (általában) bérmentes – fordítóit, mint pl. Philippe Guicheteau francia szövegének fordítására Thomas Luttenberget a Bielefeldi Egyetem Nemzetközi Centrumából, vagy Hannes Langendörfer, frissen végzett skandinavistát Sabira Ståhlberg svéd nyelvű regényének átültetésére, a számi szerzőkhöz pedig Christine Schlosser német műfordítót. Így nekiláthattunk a fordításoknak. A szemináriumon a szövegeket először a résztvevők között arányosan elosztottuk, majd a megfelelő kulturális és irodalmi ismeretek birtokában elkészült fordításokat a diákokkal kölcsönösen lektoráltattuk. A lektoráláshoz is külön felkészítő rész társult. Mint a projekteket koordináló oktató, számomra az is fontos volt, hogy a folyamat közben rájöjjenek, kik azok a tehetségesebb és megbízhatóbb diákok, akik a kézirat további érlelése során bevonhatóak. Mivel ennek a munkának piramis jellege van, a jobb diákoknak egyre nagyobb terjedelmű egységeket kellett átolvasniuk, míg a legvégén egy vagy két diák megfelelő

szakmai irányítás alatt elkészítette a végleges változatot. Az órákon emiatt nem ritka, hogy fordítástudományi szakértőket, kiadókat, műfordítókat, lektorokat és írókat hívtunk meg, amivel párhuzamosan nekik külön irodalmi esteket is szerveztünk.

További projektek

Miután a 2014-es októberi Frankfurteri Könyvásárra az utolsó percekben befutottak a könyvek, és ott diákokkal együtt be is mutathattuk a számunkra fenntartott öt ilyen eseményen, felmerült a kérdés, hogyan tovább. Lelkes diákjainkkal együtt természetesen számos könyvbemutatót szerveztünk a Bielefeldi Egyetemen és környékén, de ha nem sikerült volna könyvprojektekből utánpótlást szerezni, a fordítói laboratórium megszűnhetett volna. Ennek ellenére a mai napig nagyon aktív maradt, és jelenleg két tucatnyi könyvnél tartunk. Ezen könyvek legnagyobb része továbbra is észak-európai irodalmi tematikájú (legfőképp számi), de nyitottunk kortárs német vagy amerikai szerzők felé is. Egyik izgalmas projektünk a Hans Brinkmann 60. születésnapjára készült tíznyelvű kötet, mely a hat darab német forrásnyelvi verset további kilenc nyelven adja vissza. Itt például minden egyes célnyelvnek volt egy-két diák gazdája, akiknek egy-egy professzionális fordítóval együtt kellett dolgozniuk. A versek viszont oly sok nyelvi játékot, referenciát tömörítettek magukba, hogy a bevont műfordítóink nagy hálával fogadták a diákok által feltárt referenciahálózatot. Ehhez a szerzőt vendégül láttuk, és két teljes napon át dolgozva áttekintettük az összes kiválasztott vers intertextuális hálózatát, denotatív és konnotatív jelentéseit.

Hasonlóan egyedi volt Inger Mari-Aikio 2014-es északi számi és finn nyelven megírt kötetének fordítása (*Beaivváš šuošká gaba / Aurinko juo kermäa*), melyhez a diákjaim külön számi filológusi gyorstalpaló tanfolyamon vettek részt azért, hogy az eredetiből fordíthassák a művet angolra. Sanna Grund lektornő csapata viszont a finnből dolgozott németre. Így e két rokon nyelven megírt, kötött versformája miatt el-eltérő háromsorosait a Gruppe Bie angolul és németül adta vissza (*Sahne für die Sonne / Cream for the Sun*, Schiler, 2018). E kiadványt megelőzte a számi versek németre való fordítása és kiadása a *Sonne leckt Sahne* c. kötetben (2016).

Elágazó munkák

A szemináriumi fordításprojektek mellett készültek szép számban egyéni munkák is, mint pl. Kartin Merz számi fordításkötete (Niillas Holmbergtól, 2017), valamint Tatjana Krzemien által készített műfordításkötet, ennek szerzője az indiai festőnő, Jyotika Sehgal. A hallgatók társ- vagy önálló szerkesz-

tőkként is kipróbálhatták magukat, mint pl. Adriana Blanqori Hans Brinkmann kötetében, valamint Florian Polkowski Riina Katajavuori köteténél. Katarina Krallmann hallgató például nemcsak lefordított angolról egy számi drámát (Nils-Aslak Valkeapää: *Der Frosthaarige und der Traumseher*, kiadás alatt), vagy kiadásra előkészítette Jennifer Kwon Dobbs *Necro citizens* című verseskötének német műfordítását (*Nekrobürger*), hanem további tudományos műben nyelvi lektorként is tevékenykedett. Hasonlóképp működött Tatjana Krzemien a G. Gjengset – H. Gaski szerzőpáros *Turi. Ein Bühnenstück mit einem Joik von Áilloš* című drámájának társfordítójaként és lektoraként. A legjelesebb diákok 2016-ban a Gruppe Bie tevékenységétől teljesen független kiadót is alapíthattak (Florian Polkowski, Jana Polenz, Tatjana Krzemien). A hochroth Bielefeld mai napig a hochroth kiadólánc legtevékenyebb egysége, így az ő munkájukat is elismeri a 2021-es Német Könyvkiadói Díj.

A kiadványok különös színfoltjai a több nyelven verselő Tzveta Sofronieva és Sabira Ståhlberg kötetei. Ez utóbbi esetében a szerző 30 nyelvből választja eltérő nyelvi színfoltokból felépülő verseit. Ezeket például google transzlátorral és egyéb internetes nyelvészeti oldalakkal próbáltuk meg beazonosítani, majd pedig jelentéseik összefűzve egy egynyelvű fordítást készíteni (*Polyglorica*, 2017).

A 2019-es Frankfurti Könyvvásár és az ezt követő tervek

Míg a fordítói laboratórium indulásánál az említett 2014-es Frankfurti Könyvvásár adott hatalmas lendületet, pár évre rá a 2019-es vásár jelentett hasonlóképp nagyon sokat. Erre az alkalomra szintén készülni tudtunk számi irodalommal. Némely mű az egyetemi órák szigorú keretei között született (pl. Sara Margrethe Oskal drámájának fordítása), mások egyéb színtereken, mint pl. a *Turi* c. dráma fordítása, vagy a számi–német lírai antológia (*Worte verschwinden, fliegen ins blauen Licht*).⁴ Veli-Pekka Lehtola számi kultúrát bemutató könyvének második kiadása szintén erre a könyvvásárra készült el. A következő nagyobb húzóerő a többnyelvűséggel kapcsolatos fordításaink, workshop és konferenciánk, valamint irodalmi eseményeink, melyeket a 2021–2023 közötti időre datálunk.

A Gruppe Bie legfrissebb kötete Dennis Maloney (sz. 1949) amerikai költő, kiadó *Some Windows / Einige Fenster* versválogatása, melyben 12 angol vers spanyolul, franciául, olaszul, magyarul, a Gruppe Bie fordításában németül, majd egyes versei kínaiul, bolgáruul, japánul és szankszkritul jelennek

⁴ Ismertetését ld. Kelemen Ivett, *Folia Uralica Debreceniesia* 26 [2019]: 339–343.

meg. A kötet koncepcióját Tzveta Sofronievának köszönhetjük, a külsős fordítókat Dennis Maloney irányította. Mint Schlosser és Ståhlberg, Sofronieva is állandó konzulense a csoportnak.

Jelenleg Sabira Ståhlberg *Multicoloured language* c. esszékönyvét fordítjuk, mely a következő évben a Colorit kiadónál jelenik meg Helsinkiben. A kézirat jelenleg a tematikába való bevezetés után elkészült fejezetek lefordítása, és kétszeres lektorálása után van.

A Gruppe Bie alapítása óta célunk kis irodalmak (különösen a számi és finn, de egyéb minor pozíciójú irodalom) közvetítése nagy és kisebb nyelvek felé. Eleddig a német, finn, norvég, amerikai, bolgár és magyar könyvpiacok között közvetítettünk, célnyelvi szövegeink leginkább németül, de néhány angolul, kettő pedig finnül jelent meg. Mérföldkönek számítanak a számi szerzőink kiadványai mellett a multikulturális finn irodalom német és finn nyelvű antológiái, valamint a számi líra történeti antológiája. Ez utóbbit Keresztes László magyar nyelvű számi antológiája, az *Aranylile mondja tavasszal* (Budapest, 1983) nagyban inspirálta. Teljesen úttörő a transzlingvális líra felvállalása. A hochroth Bielefeld *Translingual* c. sorozatában eleddig négy szerzőt mutattunk be. Kimondottan eredetiek a többnyelvű kiadványok, mint pl. a *Maaailma kotona* antológia, valamint a Hans Brinkmann kötet mellett a 2019-es számi antológia (14 nyelven eredeti alkotások is olvashatók a német műfordítások kíséretében).

Kilátások

Az eddig megvalósított Gruppe Bie projektek nagyon szerény forrásokból működtek, és remélhetőleg működni fog e fordítói műhely még egy ideig. Lelkes támogatónk a FILI (finn és számi projektekhez), valamint a Bielefeldi Egyetem Nyelvi Központja (különösen a felolvasások, előadások szerzői honoráriumának támogatásával).

Hogy minden szeminárium teljesen újszerű legyen, a 2021–2022-es tanév első félévében négy egységből álló virtuális workshopot szervezünk, melynek témája az egynyelvű szövegbe rejtett többnyelvűség (szakkifejezéssel: nulla fokú kódváltás, v. latens multilingualitás). Egy-egy alkalommal egy irodalmi kutató és egy többnyelvű szerző a vendégünk, akik megnyilvánulásait kerekasztal-beszélgetés követi (ld. <https://langueflow.wordpress.com/>). Ezzel a 2021-es őszi workshoppal és az erre épülő 2022-es nemzetközi konferenciával (téma: kódváltás a művészetekben) támogatni próbáljuk szemináriumunk elméleti keretét is, melyet címében is visel: *English multilingualism: From translation to book production*. Diákjaink így nemcsak tudni fognak a könyvkiadás minden csínyjáról-bínyjáról, hanem a kultúra- és tudo-

mányközvetítést is magas fokon elsajátítják, miután néhány szemináriumot elvégeztek.

Az alábbiakban felsoroljuk a kiadványainkat.

A Gruppe Bie kiadott művei (tr: fordítás, co-tr: társfordítás, l: lektorálás, ed: szerkesztés, co-aut: társszerző, br-pr: leágazó projekt, mu-li: többnyelvű kiadvány)

1. (tr, ed, co-aut) *Invasion Paradies. Lesebuch über die Möglichkeiten, Finne zu sein. Ein multikulturelles Plädoyer.* Budapest, Pluralica. (2014). [Primer szövegek: Umayya Abu-Hanna, Riikka Ala-Harja, Marianne Backlén, Veijo Baltzar, Hassan Blasim, Roxana Crisólogo, Philippe Guicheteau, Niillas Holmberg, Raisa Lardot, Zinaida Lindén, Mindele London, Rita Magga-Kumpulainen, Valerie Mikor, Sinikka Nopola, Miika Nousiainen, Joseph Owindi, Marianne Peltomaa, Bengt Pohjanen, Cia Rinne, Alexandra Salmela, Roman Schatz, Somalische AutorInnen: Hibo Garaad Ibraahin, Ammaan Aroos, Khadiija Ibraahin Guuleed, Amran Maxamed Ahmed, Aamina Cumar Cilmi; Sabira Ståhlberg, Jari Tervo, Gevher Tuganay, Arja Uusitalo, Hamdam Zakirov, Sergej Zavjalov; Szekunder szövegek: Eila Rantonen, Heidi Grönstrand, Johanna Domokos, Marion Holtkamp, Florian Polkowski, Jana Katharina Polenz, Vuokko Hirvonen, Marja Tiilikainen, Jukka Mallinen, Inger-Mari Aikio-Arianaick, Josef Timar, Christine Schlosser, Karoline Bauch und Sanna Grund]
2. (tr) Nils-Aslak Valkeapää: *Grüße aus Lappland.* Samica, Vol. 1. (2014).
3. (tr) Veli-Pekka Lehtola: *Die Sámi. Traditionen im Wandel.* Oulu, Puntsi (2014).
4. (br-pr) Rauni Magga Lukkari, Inger-Mari Aikio-Arianaick: *Erbmütter–Welttöchter.* Ford. Christine Schlosser. Eichenspinner, Chemnitz (2014).
5. (ed, mu-li, co-tr) *Maailma kotona. Kohtaamisen opas.* Szerk. J. Domokos, S. Grund, H. Grönstrand, H-L. Nissilä, S. Ståhlberg és Gruppe Bie. Varna/Helsinki, Lecti Studio. (2016). [Primer szövegek eredeti nyelven és finn fordításban: Umayya Abu-Hanna, Riikka Ala-Harja, Marianne Backlén, Veijo Baltzar, Hassan Blasim, Roxana Crisólogo, Philippe Guicheteau, Niillas Holmberg, Raisa Lardot, Zinaida Lindén, Mindele London, Rita Magga-Kumpulainen, Valerie Mikor, Sinikka Nopola, Miika Nousiainen, Joseph Owindi, Marianne Peltomaa, Bengt Pohjanen, Cia Rinne, Alexandra Salmela, Roman Schatz, Somalische AutorInnen: Hibo Garaad Ibraahin, Ammaan Aroos, Khadiija Ibraahin Guuleed, Amran Maxamed Ax-

- med, Aamina Cumar Cilmi; Sabira Ståhlberg, Jari Tervo, Gevher Tuganay, Arja Uusitalo, Hamdam Zakirov, Sergej Zavjalov] (2016).
6. (tr, ed) Inger-Mari Aikio: Die Sonne leckt Sahne. Bielefeld, hochroth Bielefeld (2016).
 7. (co-tr, ed, mu-li) Hans Brinkmann: Der Tag, an dem der Kalender zurückkehrt. Eichenspinner. Chemnitz. Elektronikus és papír kiadványként (2017).
 8. (br-pr) Tzveta Sofronieva: Anthroposzene. Bielefeld, hochroth Bielefeld, Translingual, vol. 1. (2017).
 9. (tr) Sabira Ståhlberg: Polyglorica. Bielefeld, hochroth Bielefeld, Translingual, vol. 2. (2017).
 10. (tr) Sabira Ståhlberg: Polyglorica+. Varna/Helsinki, Lecti Book Studio. Elektronikus és papír kiadványban (2017).
 11. (br-pr) Niillas Holmberg: Der dem Wind auf dem Schoß sitzt. Gedichte. Ford. Katrin Merz. Bielefeld, hochroth Bielefeld (2017).
 12. (br-pr, tr, mu-li) Jyotika Sehgal: um dich zu erreichen, träume ich / to reach you I dream. Ford. Tatjana Krzemien és Lea Salmon. Varna/Helsinki, Lecti Book Studio. Elektronikus és papír kiadványként (2018).
 13. (tr, mu-li) Inger-Mari Aikio: Sahne für die Sonne/Cream for the Sun. Berlin, Schiler (2018).
 14. (br-pr, l) Johanna Domokos: Endangered languages. Budapest, L'Harmattan – Károli Books (2018).
 15. (br-pr, l) Multilingualism and multiculturalism in Finno-Ugric literatures, Bécs, FUSA vol. 9. (2020).
 16. (ed) Jennifer Kwon Dobbs: Necro Citizens. Bielefeld, hochroth Bielefeld, Translingual, vol. 3.1. (2020).
 17. (ed, tr) Jennifer Kwon Dobbs: Nekrobürger. Bielefeld, hochroth Bielefeld, Translingual, vol. 3.2. (2020).
 18. (tr) Veli-Pekka Lehtola: Die Sámi. Traditionen im Wandel. Oulu, Puntsi. 2. kiadás (2019)
 19. (tr) Sara Margrethe Oskal: Voll die Rasselbande. Bielefeld, hochroth Bielefeld, Performativ, vol. 1. (2019)
 20. (br-pr, tr) G. Gjengset-H. Gaski: Turi. Ein Bühnenstück mit einem Joik von Áilloš. Ford. Anna-Sophia Mäder és Tatjana Krzemien. Samica 5. (2019).
 21. (br-pr, mu-li, tr, ed) Worte verschwinden fliegen zum blauen Licht. Samische Lyrik von Joik zu Rapp. Szerk. J. Domokos, M. Riessler, Ch. Schlosser. Ford. Christine Schlosser. Samica 4. (2019).

22. (tr) Sisínukke Kosola: *.tik. Eine Studie über die Marginalität der Menschlichkeit*. Ford. Sanna Grund és diákjai. Bielefeld, hochroth Bielefeld (2019).
23. (br-pr, tr) Ahmed Zaidan: *Polarlicht aus Mossul. Damit das, was geschah, nicht wieder geschieht, schreibe ich*. Ford. Lea Salmon. Bielefeld, hochroth Bielefeld (2019).
24. (br-pr) András Visky: *Julia, oder Gespräche über die Liebe*. Bielefeld, hochroth Bielefeld, Performativ, vol. 2. (2021).
25. (tr, mu-li) Dennis Maloney: *Some Windows / Einige Fenster*. Bielefeld, hochroth Bielefeld (2021).

Előkészületben:

1. (tr) Sabira Ståhlberg: *Vielfarbige Sprache*. Helsinki, Colorit (2022).
2. (tr) Rein Taagepera: *Russland und seine finno-ugrische Republiken*. Berlin, Schiler Verlag (2022).
3. (br-pr, tr) Nils-Aslak Valkeapää: *Der Frosthaarige und der Traumseher*. Ford. Catharina Krallmann és Domokos Johanna. Bielefeld, hochroth Bielefeld, Performativ, vol. 3. (2022).
4. (br-pr) Johanna Domokos: *Steinfisch*. Ford. Christine Schlosser. Bielefeld, hochroth Bielefeld, Performativ, vol. 4. (2022).

*

Aufbau, Ergebnisse und Pläne eines universitären Übersetzungslabors

Dieser Aufsatz stellt ein bescheidenes, aber sehr produktives universitäres Übersetzungslabor namens *Übersetzungslabor Gruppe B^{ie}* vor. Die wichtigsten Anreize für seine Entstehung waren die Frankfurter Buchmessen 2014 (Ehregast: Finnland) und 2019 (Ehregast: Norwegen mit den Sámi).

Seit der Gründung der Gruppe B^{ie} ist ihre Ziel, kleine, periphere Literaturen (insbesondere samische und finnische, aber auch andere Kuriositäten, wie translinguale Poesie) zu vermitteln. Bisher hat sie zwischen deutschen, finnischen, norwegischen, amerikanischen, bulgarischen und ungarischen Buchmärkten vermittelt. Ihre zielsprachlichen Texte waren überwiegend auf Deutsch und Englisch, und zwei auf Finnisch. Neben den Veröffentlichungen ihrer samischen Autoren sind die deutschen und finnischen Anthologien multikultureller finnischer Literatur und die historische Anthologie der sami-

schen Lyrik Meilensteine. Auch die Auseinandersetzung mit der translingualen Poetik ist ein absolutes Pionierstück.

Der Aufsatz stellt die vielfältigen Aktivitäten, durchgeführten und laufenden Projekte dieser Gruppe vor mit dem Ziel, weitere ähnliche Prozesse bei Hochschullehrern und Studierenden anzuregen.

Schlüsselwörter: Gruppenübersetzung, mehrsprachige Literatur, Hochschulprojekte.

JOHANNA DOMOKOS